

MG CELJE 1954-55

GLEDALIŠKI LIS

Kvaliteta
tkanin,
čista volna
z odličnim
krojem in
kompletno
velikostjo
daje naj-
boljše izdelke
in taki so
tudi vedno
najcenejši,
zaradi tega
zahtevajte
povsod
izdelke
znamke
» T O P E R «

toPER celje

TOVARNA PERILA,
KONFEKCIJE, PREŠITIH ODEJ TER PLETENIN

*

Tel.: 22-31, 22-32 — Poštni predal 3 — Brzjav TOPER Celje

GLEDALIŠKI LIST
MESTNEGA GLEDALIŠČA
V CELJU • SEZONA 1954-55
LETO IX • ŠTEVILKA 6

NORMAN KRASNA
JOHN LJUBI MARY

Peta premiera v sezoni 1954/55 in osemnajsta premiera
v novi gledališki hiši

Premiera v sredo, 22. decembra 1954 ob 20

N O R M A N K R A S N A
J O H N L J U B I M A R Y

Komedija v treh dejanjih

Prevedel: *Dušan Moravec*

Režija: *Dino Radojević* Scena: *arh. Sveta Jovanović*

Kostumi: *Mija Jarčeva*

I G R A J O :

Mary Mc Kinley	Marjanca Krošlova
Oscar Dugan	Vlado Novak
Fred Taylor	Pavle Jeršin
John Lawrence	Aleksander Krošl
Senator James Mc Kinley	Marjan Dolinar
Phyllis Mc Kinley	Mara Černetova
Victor O'Leary	Peter Božič
George Beechwood	Franc Mirnik
Lily Herbich	Marija Goršičeva
Marwood Biddle	Janez Škof

Tehnično vodstvo: *arh. Sveta Jovanović* — Inspicient: *Peter Božič* — Suflerka: *Tilka Svetelškova* — Lasuljar: *Vinko Tajnšek* — Lasuljarka: *Pavla Gradišnikova* — Razsvetljava: *Bogo Les* — Odrski mojster: *Franjo Cesar* — Mizarska dela: *Franc Klobučar* in *Maks Bukovec* — Slikarska dela: *Ivan Dečman* — Krojaška dela pod vodstvom *Amalije Palirjeve* in *Jožeta Gobca*

Dober del veselih iger in lahkotnih komedij, kar jih je bilo kdaj napisanih, ima v naslovu besedo zadrega, kar dovolj jasno govori o vsebini in zapletih te sorte odrskih del. Majčkeno hudomušen, majčkeno zloben, majčkeno pa tudi duhovit skupni naslov teh del bi se utegnili glasiti: Zadrega v škrípčih.

In zanimivo: prav ta »zadrega v škrípčih« spravlja gledališka vodstva kar naprej v zadrego. V zadrego, ki je noče biti konec; začne se pri vprašanju, ali kaže lahkotno komedijo in veselo igro sploh uvrščati v repertoar, nadaljuje se pri vprašanju izbora in v popolnoma nepretraden labirint se izpremeni ob vprašanju, kako in od kod taka dela sploh dobiti.

Odgovor na prvo in drugo vprašanje ali točneje, pot iz zadrege ob prvem in drugem vprašanju, smo gledališki praktiki že našli.

Toliko hujša pa je zadrega, v kateri se motovili smo ob zadnjem vprašanju: od kod dobiti te duhovite, lahkotne komedije in vesele igre.

Zadreg v zvezi z igrami o zadregah torej ne manjka. Misteriozni Norman Krasna, ki je napisal fletno komedijo o ljubezenski zadregi demobiliziranega ameriškega narednika Johna, ki ljubi trmasto Mary, pa nas je s to svojo najnovejšo komedijo spravil še v novo zadrego. Mož se je pred leti Ameriki in Evropi v filmu in na odru predstavil z Drago Ruth, ki je na mah preplavila tudi slovenske in jugoslovanske odre. Ko smo pred skoraj natanko dvema letoma v Celju uprizorili Drago Ruth, nismo mogli občinstvu postreči niti z najmanjšim podatkom o njenem avtorju. In glej zadrego: tega ne moremo storiti niti danes, po dveh letih, ko uprizarjamo že drugo delo tega skrivnostnega ameriškega komediografa. Odkrito rečeno: to ni posebna nesreča, kajti slovstvena zgodovina bo šla mimo Drage Ruth in mimo komedije John ljubi Mary popolnoma brez zadrege, ne da bi ju omenila in ne da bi se ustavljala ob skrivnostnem Normanu Krasni. Nasprotno pa spet gledališka zgodovina ne bo v zadregi, kadar bo treba zapisati, zakaj sta obe komediji Normana Krasne zašli domala na vse odre z eklektičnim repertoarjem: ker ni, kot smo že rekli, samo zelo fletna komedija o ljubezenski zadregi, kakršnih je po zaprašanih knjižnih policah in v skladovnicah neuprizorjenih rokopisov brez števila, marveč tudi zato, ker poleg spretosti, s katero je napisana, poleg šarma, duhovitosti in svežine humorja štrli iz nje nekaj satiričnih bodic. Te bodice sicer niso posebno ostre, a bodice so vendarle. In če že ne zbadajo do krvi, pa marsikoga vsaj spravljajo v zadrego. Tako na primer generale, senatorje, zagovornike sedanje ameriške zunanje politike in še koga.

In če človek v današnjem, za dobro komedijo tako jalovem času, najde vedro delce, ki ima tudi vsaj majčkeno satiričnega jedra, ga lahko brez zadrege uvrsti v repertoar.

Če mora dramaturg o lahkotni komediji pisati tehten uvodnik za Gledališki list, je pravzaprav v zadregi. In ko potem razmišlja o zadregi sploh in o zadregi posebej, se s tem razmišljanjem o zadregah v komedijah in o zadregah v teatru zaradi komedij tudi že nekako izmotovili iz zadrege glede uvodnika, kot sem se sedajle tudi jaz.

Lojze Filipič

RAZMIŠLJANJE O RAZLIČNIH POTEH GLEDALIŠČA

Ze večkrat sem v pogovoru naletel na nekaj vprašanj, ki naj bi bila za napredek gledališke dejavnosti pri nas bistvena. Eno izmed teh zadeva našo povojno gledališko kritiko, tega enfant terrible, ali v gledališkem domačem žargonu nekakšnega izvržka, ki se je s čisto prozorno in jasno težnjo tako rekoč skopal na gledališče in mu s svojo indolentnostjo in zlemi nameni izpodkopava vse, kar je gledališčnikom uspelo ustvariti. V malejši obliki se to vprašanje zastavlja tudi takole: ali je res popolnoma naravno, da se je po vojni samo gledališka kritika tako široko razmahnila, medtem ko o literarni baje skoraj ni sledu in prav tako ne o likovni itd.

Kdor bo hotel vsaj s kancem poštenosti in samoodkritosti razmisliti o tem vprašanju, ki je deloma res osnovano, bo moral ugotoviti nekaj čisto preprostih zaključkov. Po osvoboditvi se je prav gledališka dejavnost pri nas močno razmahnila. Odrska umetnost je ena izmed tistih zvrsti umetnosti, ki je za široke sloje ljudstva najbolj dojemljiva in je iz istega razloga njen vpliv najmočnejši. Ali ni najbolj naravno, da se je ob večjem razcvitu gledališke umetnosti pojavila večja pobuda tudi v gledališki kritiki? Zlasti, ker je prav kritika tisto področje kulturne ustvarjalnosti, ki mora sleherno vretje kritično spremljati in mu s svojim sodelovanjem pripomoči, da se čimprej izčisti, da čimprej najde dobre oblike in dobre poti. Seveda gre tudi za kvaliteto kritike in naša povojna kritika se je prav tako kakor večina gledališč znašla šele v povojih. Njena rast je navsezadnje kljub vsej tradiciji odvisna od rasti gledališč.

Pravzaprav nisem nameraval pisati o tem. To je problem, ki bi zahteval široke razprave in vsestranske osvetlitve. In mnogo bolj koristno bi bilo, če bi se ta razprava posvetila vprašanju, zakaj je prišlo do razmeroma precej velikega razdora med kritiko, med tisto kritiko, ki navsezadnje le ni več v plenica, in med gledališčem. Ali ni morda res, da gre predvsem za nekaj načelno različnih pogledov, za stagnacijo na eni strani in za poskus oživitve slovenske gledališke dejavnosti, za iskanje novih poti v gledališkem ustvarjanju na drugi strani. Za razmeroma zelo odločno in jasno zahtevo po tem, ki so jo občutila že nekatera naša gledališča.

Nedavno sem se v Zagrebu razgovarjal z enim naših najboljših režiserjev in gledaliških delavcev, z dr. Brankom Gavello. Zanimalo me je, čemu je prišlo v zagrebškem dramskem življenju do razcepa in do ustanovitve novega Zagrebškega dramskega gledališča. Odgovoril mi je, da je šlo predvsem za vprašanje nove gledališke etike.

V tistih dneh sem videl nekaj predstav tega novega gledališča. Mislim, da ne trdim preveč, če mu na osnovi teh predstav in nekaj podatkov o njem prerokujem lepo bodočnost. Prerokovanja na splošno sicer niso hvaležna in se marsikdaj zaradi spremenjenih notranjih ali pa zunanjih razmer ne morejo izpolniti, pa vendar so začetni uspehi Zagrebškega dramskega gledališča takšni, da dobi človek pogum za podobno trditev. Ze ob rojstvu so mu botrovale takšne rojenice, ki so mu bile naklonjene. Kaj ni bil rojen in spočet iz nekakšne notranje nuje, iz umetniške in življenjske potrebe ljudi, ki so ga ustvarili, kaj mu ni

bila mati nova gledališka etika, njeno drugačno, sodobnejše in naprednejše pojmovanje? Kaj ni imel tako rekoč že ob rojstvu ljudi z enotnim ali pa vsaj zelo podobnim prizadevanjem, ljudi, ki so bili tako rekoč že odrasli v svojem umetniškem poklicu in ne več dojenčki, pa so bili še vseeno dovolj mladi, da so bili pripravljene zapustiti stare kolesnice in se odpraviti na novo še neizhojeno pot.

Ob otvoritveni predstavi v novi dozidani gledališki hiši 30. oktobra letos je direktor Zagrebškega dramskega gledališča, pisatelj in dramatik Pero Budak orisal začetno pot njihove nove gledališke ustanove. Iz njegovega govora bi lahko povzel nekaj misli, ki vsaj delno osvetljujejo njihovo pojmovanje gledališke etike. Nekdanji odnosi med gledališkim kolektivom niso bili ravno najbolj srečni, osnova odrskega dela je slonela na osrednjih igralcih, na primadonskih odnosih itd. V letu dni dela za zaprtimi vrati, ko igralci niso bili podvrženi odmevom na njihovo delo, je Zagrebškemu dramskemu gledališču uspelo ustvariti zelo homogen in še bolj tovariški ansambel, ki ga vežejo prirsčne medsebojne vezi in ki je enoten tudi v načinu igre. V njihovem delu ni več čutiti izrazitih solističnih partij (ali pa se vsaj zelo borijo proti takšnemu zastarelemu pojmovanju), njihovo delo teče kakor nekakšna štafeta, kjer prehaja iz rok v roke visoka štafeta odrske umetnosti. Vsak člen v tej verigi je enako pomemben in če se ti člani v medsebojnem kolektivnem sožitju, v kolektivnem načinu igre, tovariško ne objemajo, potem ne more biti uspeha.

Sodobno odrsko ustvarjanje že samo na sebi zavrača stare odnose med igralci in zahteva takšen način dela, kakor se ga je lotilo novo zagrebško gledališče pod vodstvom Pera Budaka in umetniškim patronatom dr. Branka Gavelle. Moderna dramatika, ki je ušla iz kalupov klasičnih dramaturških zakonov, čeprav se mnogokrat še vedno naslanja na pozitivne tradicije, že po gradnji sami, po različnih zornih kotih na dramsko dogajanje, zahteva omenjeno spremembo. Ustinova »Ljubezen štirih polkovnikov«, Steibeckovih »Miši in ljudi«, Millerjevih »Čarovnic iz Salema« drugače ni mogoče dobro uprizarjati. Zagrebško dramsko gledališče je mimo teh uprizorilo in bo uprizorilo še vrsto drugih del, ne samo modernih, tudi klasičnih. Zlasti bo poudarjalo domačo dramsko ustvarjalnost, ker želi krčiti pot domači drami. In če koga izmed njih vprašaš, kakšen je njihov stil, kaj pravzaprav hočejo s svojim delom, ti bo odgovoril približno enako, kakor je zapisal v Gledališkem listu M. Skiljan:

»... Delati, kar v naši dejavnosti pomeni: za nove stvari — vse stvari pa so vedno znova nove — poiskati nove poudarke v neprekinjenem in intenzivnem razgovoru z občinstvom. Zavedamo se, da je ta najskromnejši cilj hkrati tudi najbolj pretenciozen. Toda srednje poti nikdar ne vodijo k osvajanju poezije. Ostale poti so polne nevarnosti, toda ko ne lektiv, ki verjame, da nosi v sebi trdno, čeprav premično težišče, se bo ravnal po lastnem občutku ravnotežja. Morda ga bo ta občutek prevaral in se bo znašel v breznu. Morda ga tudi ne bo. Vsekakor pa drži, da bi pomenilo podvomiti v ta občutek samomor, prav tako kakor drži, da so vsa človeška dejanja, ki so se dosledno gibala po krivulji lastne notranje logike, celo tedaj, ča so zdrknila v brezna, ostala kot vodiči k osvajanju vrhov.«

Mnogo naših gledališč je slabokrvnih in brezbarvnih. Kakor da v njih ni dovolj zdrave in močne krvi, kakor da nimajo srca, ki bi nenehno oživljajo vsa njihova področja dejavnosti. In če najdeš drugačen primer, se ga razveseliš kakor izsušena zemlja dežja in upaš, da se bo drevo z novimi močmi pognalo kvišku. Morda ne bi smeli takšnega primera iskati izven meja naše republike, saj ga imamo tako rekoč pred nosom n. pr. v Celju, pa vendar bi od istega avtorja, ki sem ga že navajal, povzel še nekaj misli, ki po svoje prav tako označujejo življenjsko silo.

»... Želeli bi še, da bi bile zahteve našega občinstva velike. Da ne bi bilo mlačno in zaspano, da bi ploskalo ali žvižgalo, da bi zapuščalo gledališče, če je nezadovoljno, in da bi se zgrnilo vanj, če bi tam našlo poskus uresničevanja svojih teženj... Mnogo si želimo od našega bodočega občinstva zato, da bi se znašli v položaju, da bi tudi ono od nas mnogo zahtevalo. Če smo sploh sposobni ustreči njegovim potrebam, potem nas bo prav takšen položaj prisilil, da bomo pognali v obrat vse funkcije, vse mehanizme, ki lahko privedejo do ustvarjanja...«

Kdorkoli postavlja danes v slovenskem gledališkem življenju neke zahteve, ta si mora biti na jasnem, da je prav iskanje različnih poti, načinov in oblik, katerih težnja je prispevati k izboljšanju slovenske gledališke umetnosti in jo približati delovnemu ljudstvu, neogibna in nujna potreba. Ne z eksperimenti zaradi eksperimentov — na osnovi tradicije in novih dognanj, toda z vsem prizadevanjem, v novih oblikah in s trdnim pogumom. To je življenjski sok, ki bo lahko kljub porazom dobival zmagovite bitke. In če smo pravični, takšni primeri so tudi pri nas — ni jih treba iskati drugod — in prav njih je kritika skoraj v celoti vselej topla pozdravila.

B O G O M I L G E R L A N C SLOVENSKA GLEDALIŠČA V SEZONI 1953/54

Iz podatkov o delu stalnih gledališč v Sloveniji v sezoni 1953/54 so v naslednjih tabelah zbrani pregledi za posamezna gledališča po skupinah, ki morejo zanimati široko javnost.

Stalna gledališča se delijo v poklicna in polpoklicna glede na osebje, ki je v celoti ali samo delno stalno nameščeno. Pri polpoklicnih gledališčih opravljajo nameščeni člani tudi administrativne ali tehnične posle, medtem ko so ostali igralci amaterji.

V tem pogledu smo prikazali tudi delo polpoklicnega Ljudskega gledališča v Kopru, ki je dajalo predstave v slovenskem in italijanskem jeziku. To gledališče se je v začetku nove sezone združilo z Gledališčem za Slovensko Primorje v Postojni, ki ima sedaj sedež v Kopru.

Podatkov o Slovenskem narodnem gledališču v Trstu žal nismo mogli dobiti.

**STALNA GLEDALIŠČA PO LETU USTANOVITVE
IN PROSTORIH ZA OBISKOVALCE**

Ime	Leto ustanovitve	sedeži	Prostori stojišča	skupaj
<i>Poklicna gledališča</i>				
Mestno gledališče Celje	1950	369	50	419
Prešernovo gledališče Kranj	1950	354	60	414
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Drama	1892	440	160	600
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Opera	1892	540	160	700
Mestno gledališče Ljubljana	1949	426	—	426
Slovensko narodno gledališče — Maribor	1919	474	90	564
Gledališče Slovenskega Primorja — Postojna	1950	504	46	550
skupaj		3107	566	3673
<i>Polpoklicna gledališča</i>				
Mestno gledališče Jesenice	1945	437	200	637
Šentjakobsko gledališče Ljubljana	1947	339	20	359
Mestno gledališče Ptuj	1950	272	100	372
skupaj		1048	320	1368
Poklicna gledališča in polpoklicna gledališča skupaj		4155	886	5041
Ljudsko gledališče Koper	1951	345	—	345

UPRIZORJENA DELA, PREDSTAVE IN

Ime	Domača dela				obisko- valcev	Povpreček na eno predstavo
	sloven- skih del	ostalih jug. del	Število skupaj del	pred- stav		
<i>Poklicna</i>						
Mestno gledališče Celje	4	2	6	69	22.397	324
Prešernovo gled. Kranj	3	1	4	55	16.148	293
Slov. narodno gledališče Ljubljana — Drama	4	1	5	34	12.828	377
Slov. narodno gledališče Ljubljana — Opera	2	1	3	33	21.082	639
Slov. narodno gledališče Ljubljana — Balet	—	2	2	2	1.700	850 ¹
Mestno gled. Ljubljana	7	—	7	104	33.864	326
Slov. narodno gledališče Maribor — Drama	2	1	3	27	12.279	455
Slov. narodno gledališče Maribor — Opera	1	—	—	2	935	467
Slov. narodno gledališče Maribor — Balet	—	1	1	19	8.458	445
Gledališče za Slovensko Primorje — Postojna	1	2	3	5	583	117
skupaj	24	11	35	350	130.274	372
<i>Polpoklicna</i>						
Mestno gledališče Jesenice — Drama	4	2	6	58	15.970	275
Mestno gledališče Jesenice — Opereta	—	1	1	17	7.176	422
Šentjakobsko gledališče Ljubljana	4	—	4	68	21.892	322
Mestno gledališče Ptuj	3	1	4	34	7.668	226
skupaj	11	4	15	177	51.806	292
Poklicna gledališča in polpoklicna gledališča						
skupaj	35	15	50	527	182.080	346
Ljudsko gledališče Koper	3	1	4	10	1.968	196

1) Povpreček presega število razpoložljivih mest (glej tab. 1), kar gre na rovaš dijaških predstav, t. j. kolektivnih obiskov posameznih šol. Ti obiski so vplivali tudi na povprečke pri opernih predstavah.

2) Ker so bila nekatera dela uprizorjena v dveh ali več gledališčih, nam pregled uprizorjenih del, če štejemo uprizorjeno delo samo po enkrat, pokaže naslednjo podobo:

OBISK V STALNIH GLEDALIŠČIH

Tuja dela				Domača in tuja dela skupaj			
Število		Povpreček na eno predstavo	del	Število		Povpreček na eno predstavo	
del	predstav			predstav	obiskovalcev		
<i>gledališča</i>							
6	45	12.957	288	12	114	35.354	310
7	52	11.741	226	11	107	27.889	261
11	180	70.351	391	16	214	83.179	388
12	129	76.504	593	15	162	97.586	602
3	25	13.894	556	5	27	15.594	578
9	145	45.666	315	16	249	79.530	319
8	94	39.220	417	11	121	51.499	426
8	91	40.713	447	9	93	41.648	448
1	11	5.356	487	2	30	13.814	460
6	7	2.595	371	9	12	3.178	265
71	779	318.997	409	106 ²	1.129	449.271	398
<i>gledališča</i>							
3	14	2.716	194	10	89	24.962	280
—	—	—	—	—	—	—	—
6	76	20.567	270	10	144	42.459	295
6	39	5.917	152	10	73	13.585	186
15	129	29.200	226	30	306	81.006	265
86	908	348.197	383	136	1.435	530.277	370
7 ³	21	4.256	202	11	31	6.224	200

domačih dram 24, opere 3, baleta 2,
tujih dram 43 oper 16, baleta 2,
skupaj dram 67, oper 19, baleti 4.

3) Od tega 4 dela v italijanskem jeziku.

STALNO NAMESČENO

Ime	igralsko			Umetniško osebje		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
	<i>Poklicna</i>					
Mestno gledališče Celje	7	5	12	5	3	8
Prešernovo gledališče Kranj	8	6	14	3	2	5
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Drama	35	20	55	68	7	75
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Opera	7	18	25			
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Balet	50	48	98			
Mestno gledališče Ljubljana	13	10	23	9	2	11
Slovensko narodno gledališče Maribor — Drama	14	11	25	60	6	66
Slovensko narodno gledališče Maribor — Opera	34	28	62			
Slovensko narodno gledališče Maribor — Balet	7	16	23			
Gledališče za Slovensko Primorje Postojna	7	6	13	3	1	4
skupaj	182	168	350	148	21	169
	<i>Polpoklicna</i>					
Mestno gledališče Jesenice	—	—	—	—	—	—
Šentjakobsko gledališče Ljubljana	1	3	4	1	—	1
Mestno gledališče Ptuj	2	—	2	1	3	4
skupaj	3	3	6	2	3	5
Poklicna gledališča in polpoklicna gledališča	<hr/>					
skupaj	185	171	356	150	24	174
<hr/>						
Ljudsko gledališče Koper	4	3	7	2	—	2

OSEBJE

skupaj			Tehnično osebje			Administrativno osebje			Vse osebje skupaj		
moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
<i>gledališča</i>											
12	8	20	17	8	25	2	1	3	31	17	48
11	8	19	9	1	10	1	1	2	21	10	31
160	93	253	82	34	116	16	13	29	258	140	398
22	12	34	25	8	33	1	3	4	48	23	71
115	61	176	45	18	63	3	7	10	163	86	249
10	7	17	6	1	7	1	1	2	17	9	26
330	189	519	184	70	254	24	26	50	538	285	823
<i>gledališča</i>											
—	—	—	3	1	4	1	1	2	4	2	6
2	3	5	3	2	5	—	—	—	5	5	10
3	3	6	3	—	3	4	—	4	10	3	13
5	6	11	9	3	12	5	1	6	19	10	29
335	195	530	193	73	266	29	27	56	557	295	852
6	3	9	3	2	5	1	1	2	10	6	16

GOSTOVANJA

Ime	Število		število		Povpreček na eno predstavo
	gostovanj	obiskanih krajev	pred- stav	obisko- valcev	
<i>Poklicna gledališča</i>					
Mestno gledališče Celje	29	13	33	10092	306
Prešrnovo gledališče Kranj	12	7	18	4393	244
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Drama	6	5	10	7700	770 ¹
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Opera	9	8	16	31850	1990 ²
Slovensko narodno gledališče Ljubljana — Balet	9	8	5	5150	1030
Mestno gledališče Ljubljana	5	4	10	3187	319
Slovensko narodno gledališče Maribor — Drama	2	2	8	3179	397 ³
Slovensko narodno gledališče Maribor — Opera	—	—	—	—	—
Slovensko narodno gledališče Maribor — Balet	—	—	—	—	—
Gledališče za Slovensko Primorje — Postojna	87	29	94	28477	303
skupaj	150	68	194	94028	485
<i>Polpoklicna gledališča</i>					
Mestno gledališče Jesenice — Drama	1	1	2	728	364
Mestno gledališče Jesenice — Opereta	1	1	2	1092	546
Šentjacobsko gledališče Ljubljana	—	—	—	—	—
Mestno gledališče Ptuj	13	10	19	6979	367
skupaj	15	12	23	8799	383
Poklicna gledališča in polpoklicna gledališča skupaj	165	80	217	102 827	474
Ljudsko gledališče Koper	99 ⁶	25	99	25 220	254

1) Drama je gostovala v Trstu.

2) Opera je gostovala na Okroglici (5. 9.), v Zagrebu, Celovcu in Trstu ter po Sloveniji (v Celju, Kamniku, Kočevju in Litiji).

3) Balet je gostoval v Celovcu, Trstu in Celju.

4) Gostovanja v Trstu, Kopru, Piranu in Mariboru.

5) Gostovanja v Celju in Ljubljani.

6) Od tega 54 slovenskih in 45 italijanskih predstav.

ZGODOVINA CELJSKEGA GLEDALIŠKEGA ŽIVLJENJA

(Nadaljevanje)

Po vsem slovenskem svetu je razposlala brežiška »Čitalnica« vabila na otvoritveno slavnost in radi so se odzvali povabljeni, v kolikor sta jim to dopuščala čas in oddaljenost, a naravnost navdušen odziv je našel ta poziv med našimi rodniimi brati Hrvati. Gotovo, da se je računalo na veliko udeležbo iz bližnje Hrvatske, toda tolike množice hrvatskega občinstva se prireditelji gotovo niso nadejali. Ob tej priliki naj tudi pribijemo tankočutnost slavne politične oblasti, ki vidi ob Sotli menda cel kitajski zid, ki naj loči brata od brata, Hrvata od Slovenca. Uboga Avstrija, da se mora tako bati takih — *inozemcev*, ki so tisoč in tisočkrat prelivali svojo kri za njen obstoj: res, bati se je treba onega naroda, ki je stoletja stal kot živ zid proti najhujšemu sovražniku Avstrije, onega naroda, kateremu se edino mora zahvaljevati Dunaj in dunajska vlada, da ji niso njeni najljubejši sovražniki že zdavnaj zapeli nagrob-nico. Hrvatska trobojnica, pod katero je hrabri hrvatski narod v stoletnih bojih s krvjo pisal svojo slavno zgodovino, naj ne bi smela plapolati na avstrijskih tleh, kajti našel se je c. k. politični uradnik, ki smatra Hrvatsko za inozemstvo.

Okrog 3. ure je došel vlak iz Zidanega mosta, s katerim se je peljal »Ljubljanski Sokol«, pevsko društvo »Slavec« iz Ljubljane, »Celjski Sokol«, »Celjsko pevsko društvo«, »Slovensko delavsko podporno društvo« iz Celja, pevsko društvo »Edinost« iz Žalca ter vsa sila drugega občinstva iz Štajerske in Kranjske. Prišlece je pozdravil v imenu slovenskih Brežic g. Setinc. Kmalu nato je prispel tudi zagrebški vlak, s katerim se je pripeljal »Zagrebški Sokol«, pevski društvi »Kolo« in »Sloboda« in gotovo do 1500 drugih izletnikov. Iz Samobora se je pripeljalo na vozovih pevsko društvo »Jeka«. Hrvate je pozdravil g. Kunej, odzdravil mu je podstarosta »Zagrebškega Sokola« br. Hanuš. Globok vtis je naredilo na vse navzoče, ko je v imenu okoliških slovenskih občin pozdravil eden izmed kmetskih županov hrvatske in slovenske goste. Ko so se nato društva razvrstila, odkorakalo je vse na tisoče broječe občinstvo proti mestu — spredaj voz s slovensko trobojnico, potem »Sokoli«, pevstva društva in ostalo občinstvo. Na vsem potu je bilo čuti navdušenih živio klicev. Hiše ob cesti so bile okrašene s slovenskimi trobojnicami vse do vhoda v mesto, v mestu pa je plapolala slovenska zastava samo na »Narodnem domu«, kajti mestno županstvo jo je prepovedalo izvesiti. Tudi v mestu je ljudstvo navdušeno pozdravljalo. Nemčurji so se poskrili, da ni bilo čuti nikakega izzivanja.

Ko se je občinstvo razmestilo, so nastopili telovadci celjskega, ljubljanskega in zagrebškega »Sokola« z vajami na orodju. Občinstvo jim je vseskozi izražalo z navdušenim ploskanjem svoje priznanje. Ves čas je vojaška godba 16. polka iz Zagreba izborno igrala same slovanske komade. Po dovršeni telovadbi se je razšlo občinstvo nekoliko po mestu, kjer je na vsakih deset korakov srečevalo orožnike z nasajenimi bajoneti in mestno policijo, ki je pozvala v pomoč štiri »redarje« iz Celja.

Ob tej priliki naj izrečemo popolno priznanje slavnemu orožništvu, ki je pod vodstvom čomačega stražmojstra rešilo svojo težavno službo

vseskozi najtaktnejše in popolnoma nepristransko. Vsa čast jim. Drugače pa je s policijo, katera je s svojim pristranskim postopanjem zakrivila več spopadkov in končno tudi zelo žalostno pogorela, kajti okrajni glavar jo je dal odstraniti, uvidevši, da »redarstvo« s svojim neredarskim postopanjem le izziva, ne pa skrbi za red. Posebno se je odlikovala celjska policija, misleč, da je doma v Celju, kjer ji je dovoljeno vse, samo ne nepristransko postopanje proti Slovincem. In tako se je dogodilo, da je eden izmed teh možakarjev pošteno naletel, kajti komaj je izzval s svojo pristno celjsko osornostjo prepир, že je bil na tleh in udarci so kar deževali po njem. Celjska policija baje ne pojde več v Brežice. Pripomnimo naj, da orožništvo ni nikogar aretiralo, dočim je policija s potegnjenimi sabljami napadala in aretovala več oseb zaradi nedolžnih »živio« klicev, seveda pa jih je potem morala na zahtevo vse sile občinstva izpustiti. To bi bilo res lepo, da ne bi smel Slovenec na svojih domačih tleh glasno izustiti slovenske besede! Proti večeru se je dogodilo, da so nemčurske barabe napadle s kamenjem slovenske in hrvatske »Sokole«, da je bil nekdo precej huđo ranjen, a proti takim lopovom policija ni nastopala, kajti to so bili »Nemci«. Napadi so se izvršili le na posameznike ali manjše družbe, na večje skupine se niso upali. Kakor je bilo torej jasno razvidno, je brežiškemu nemčurstvu greben zelo upadel.

Ob šestih uri je pričel koncert, katerega je otvorila vojaška godba. Nastopila so pevska društva: »Celjsko pevsko in Slovensko delavsko podorno društvo«, žalska »Edinost«, zagrebško »Kolo« in »Sloboda«, samoborska »Jeka«, ljubljanski »Slavec« in domači pevski zbor. Združeni pevci so zapeli dva zbora: »Povejte ve planine« in »Jurešičevo popotnico«, ki sta obe dosegli res krasni uspeh. Občinstvo je vsako pevsko društvo živahno pozdravljalo in mu navdušeno ploskalo. Gotovo pa je »Celjsko pevsko društvo« s svojim mešanim zborom bilo ono, ki si je pridobilo latorike tega koncerta.

Slavnost otvoritve »Narodnega doma« je torej uspela nad vse pričakovanje sijajno. Prepričani smo, da bo ostala Brežičanom, slovenskim in nemčurskim v trajnem spominu. Bodrila bo slovensko ljudstvo k nadaljnemu žilavemu boju za svoje pravice, a nemčurjem bo vedno in vedno kazala, da so se grozno motili, ko so mislili, da so že neomejeni gospodarji na slovenskih brežiških tleh. Prepričani smo, da ne bo dolgo, ko bomo z združenimi močmi lahko naskočili to nemčursko gnezdo in dvignili iz njega ono peščico zagrizencev, ki so sedaj skušali ovirati naravni razvoj ondotnega slovenskega ljudstva. Ko se ustanovi brežiški »Sokol«, ko si Brežičani osnujejo svojo narodno vojsko, bo ta naskok tem lažji, kajti kakor smo videli v nedeljo, je okolica tako in tako le naša in treba je le, da dobi krepko oporo v mestnem slovenstvu, da se potem dvigne, kakor en mož proti nemčurski nadvladi. To se mora posrečiti in bo se tudi, saj se je vsakdo lahko prepričal, kako onemogla, kako trhla je že brežiška nemškutarija. V to ime kličemo Brežičanom: Le krepko in vztrajno naprej po začrtani poti, zmaga bo gotovo slovenska! Živele slovenske Brežice!»

Obenem z otvoritvijo brežiškega »Narodnega doma« je bil združen še drug važen dogodek v zgodovini »Celjskega pevskega društva«: kon-

cert v Zagrebu. O tem je ista številka »Domovine« objavila obširno poročilo, iz katerega povzemamo naslednje:

„Ena noč v Zagrebu

Odnjihala nas jedna
slobode željna mati.

Bilo je v nedeljo v Brežicah, ko se je zopet enkrat pokazala v sijajni luči bratska ljubav med slovenskim in hrvatskim narodom, ljubav, ki ne pozna »državnih« mej, ki se ne uklanja političnim spletkam, in ta sveta bratska ljubav nas je pozvala v bratski Zagreb, da vrnemo svojim bratom ob njihovem ognjišču milo za drago, da se ob vrelu naše bodočnosti nasrkamo one čile, svobodne misli, ki nam je »tostran« še tako tuja. Odzvali smo se z navdušenjem bratskemu povabilu in poleteli smo tja doli s prepričanjem, da bomo preživeli med svojimi brati dan, kakor jih malo beležimo v svoji »tostranski« suhoparnosti.

Iz Brežic odhajajočim Zagrebčanom se je priključilo »Celjsko pevsko društvo« z zastavo. Po res pravi »izletniški« voznji, ki je vzbujala mnogo zabave in smeha — vozili smo se v živinskih vozovih — smo prispeli v Zagreb. Z razvito zastavo smo korakali v mesto, kjer smo ostali v hotelu »Pri jagnjetu«. Ko je še z jutranjim vlakom prispelo še nekaj zaostalih Celjanov in drugega slovenskega občinstva, smo se odpeljali v Maksimir, kjer smo si ogledali njegove znamenitosti.

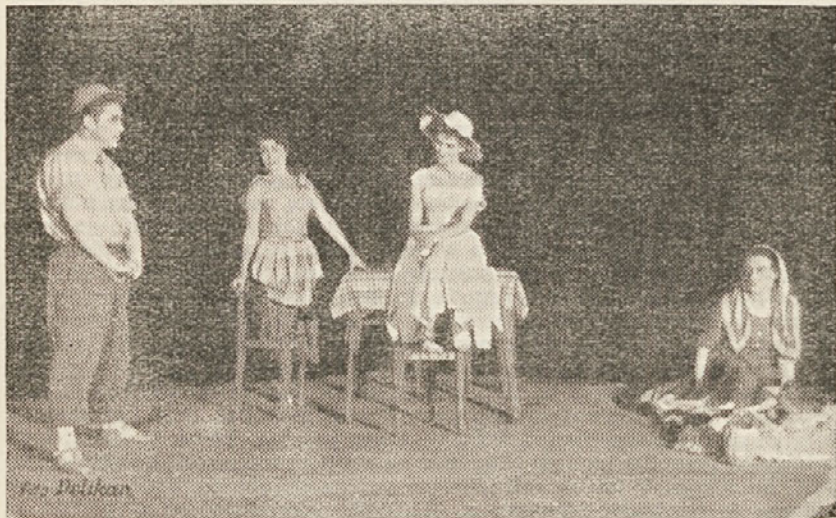
Vrnavši se v mesto, smo si ogledali stolno cerkev, potem Strossmayerjevo galerijo slik itd., nato pa smo se odpeljali v idilični Tuškanec. Ker se je medtem že bližal čas koncertu, smo se vrnili nazaj v mesto. Ob napovedani uri je otvorila koncert godba domobranskega polka pod osebnim vodstvom kapelnika skladatelja g. Muhviča. Reči moramo, da take godbe nismo kmalu slišali. Najprijetneje pa nas je dirnilo, da smo čuli samo domače komade, večinoma one naše stare, pa tako mile narodne in ponarodele pesmice, ni pa bilo niti enega tujega komada, po katerih tako rade segajo naše godbe. Obširni vrtni prostori so se začeli polniti in o mraku že ni bilo mogoče dobiti več prostora.

Burno pozdravljeno je nastopilo »Celjsko pevsko društvo« pod vodstvom pevovodje g. dr. Schwaba in zapelo Vilharjeve »Proljetne zvuke«. Pesem se je morala ponoviti. Pesem se je izmenjavala z godbo, peli so se mešani in moški zbori, a posebno so ugajale naše slovenske narodne pesmi, katerim je občinstvo navdušeno ploskalo. Navdušenje je raslo in raslo in priti je moralo do besede. Tako je pozdravil podstarosta »Zagrebškega Sokola« Hanuš navzoče Slovence, povdarjajoč, da sta dva činitelja, ki vodita bratska naroda do lepše bodočnosti — Sokolstvo in pesem. V imenu Slovencev je odgovoril urednik »Domovine« Ekar, zatrjujoč, da so se Slovenci z oduševljenjem odzvali vabilu, da posetijo kraljevo mesto Zagreb, tem bolj, ker vedo, da so tu na svoji zemlji, kajti kar je hrvatsko, je tudi slovensko in kar je slovensko, je tudi hrvatsko. Tu se Slovenec čuti varnega, tu je doma, bolj kot tamkaj, kjer si mora šele s pestmi priboriti svojo pravico. Borba je huda, toda z bratsko pomočjo bo tudi Slovenec na svoji rodni zemlji končno moral priti do zmage. V imenu prirediteljev večera »Kluba sv. Ciril Metodskih zidarov« je pozdravil Slovence g. Marinčič, zahvaljujoč se za pomoč, ki jo je imel hrvatski narod v slovenskem za časa ljutih borb proti Hedervaryjevemu zločinskemu tiranstvu. Vsa čast pa posebno slovenski

ženi, ki je v onih težkih časih krepko stala ob strani moža in z istim navdušenjem šla v boj za pravice hrvatskega naroda. G. Marinčiču je odgovoril podpredsednik in pevovodja »Celjskega pevskega društva« dr. Schwab, naglašujoč slovensko-hrvatsko vzajemnost. Ginljiv je bil prizor, ko sta se oba govornika vpricho občinstva s solzami v očeh poljubila. Z burnim odobravanjem je bil sprejet govor g. Elegoviča, ki je povdarjal, da bodo Slovenci in Hrvati prišli le tedaj do svojega narodnostnega cilja, ako se bo to zgodilo na podlagi hrvatskega državnega prava. Odobravanje je bilo tako veliko, da govornik ni mogel nadaljevati.

Z obžalovanjem smo opazili, da se nam bliža čas odhoda. Hoteli so nas zadržati, ali dolžnost nas je zvala vsakega na svoje mesto. Morali smo iti. Poslovali smo se in si trdno obljubili, da se obiščemo ob prvi priliki, da iznova damo duška svojim najsrčnejšim čutilom. Z zastavo na čelu smo odšli na kolodvor, a spremljala nas je nepregledna množica občinstva, prepevajoč »Naprej zastava Slave«, »Hej Slovani«, »Slovenec i Hrvat«, »Liepa naša domovina« itd. Na kolodvoru se je še zahvalil dr. Schwab v imenu »Celjskega pevskega društva« predsedniku »Kluba sv. Ciril in Metodovskih zidarjev« g. Kornitzerju in potem smo se zместili v vlaku.

To je bil en dan v kraljevskem Zagrebu. Vtis, ki ga je naredil na vsakega posameznika, je neizbrisen. Ko zaključujemo poročilo, ne rečemo nič drugega kakor: Daj bog, da bi se skoraj uresničile želje, ki so vrele iz ust vsakega govornika, naj se skoro uresniči ono, kar je navdajalo srce vsakega udeleženca — v to ime: »Živela ujedinjena svobodna kraljevina Hrvatska!«
(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Prizor iz 1. dejanja Bettijevega »Zločina na Kozjem otoku«

Tvegan in hvale vreden je sklep umetniškega vodstva Dubrovniških letnih iger, da za 400-letnico Lucičeve smrti uprizori njegovo igro

ROBINJA,

katere snov je romantična ljubezen med hčerko bana Vlaska in mladim banom Derenčinom, ki odkupi ljubljeno iz turškega suženjstva. Izkazalo se je, da ima to edino Lucičevo delo globoke umetniške korenine, ki jih ne more podcenjevati niti tuja, še manj domača kritika.

Hanibal Lucić se je rodil 1485 na Hvaru, umrl je prav tam leta 1553. Slovenci komajda poznamo to ime, saj ga na naših odrih nismo nikoli zasledili. Vse kaže, da je tudi za Hrvate »Robinja« z zaprašenih polic sneto dramsko delo, šele danes za oder odkrita pesniška vrednota, ki se ob preprosti zgodbi in dejanju odlikuje po lepem pesniškem jeziku, po živo prikazanih likih, zlasti pa po originalnosti in neodvisnosti od takratnih dramskih vzorov.

»Robinja« je bila prvič uprizorjena v mestu Hvaru nekje v prvi desetletjih 16. stoletja. O njej se glede dramske gradnje ne da govoriti o običajnem zapletu, vrhu in razpletu. Kakor je bil Lucić sam v prvi vrsti lirik, se v tej edini njegovi drami odraža v glavnem lirski karakter, saj izpoveduje zgolj zvesto in viteško ljubezen mladega Derenčina in njegovega dekleta. Prvzaprav je to v obliki trodejanske drame napisana ljubezenska pesem z nekaj obrobniimi prizori manjšega pomena za razvoj zgodbe. Hrbtenica drame je v dialogu drugega dejanja med glavnima osebama: vitezom Derenčinom in hčerjo bana Vlaska v turški ječi (drama je naslovljena po njej, ki je zdaj sužnja = robinja). Ta dialog ima toliko pesniških lirskih lepote, da poslušalec obstrmi nad Lucičevo umetnino, ki po izvirnosti gotovo ne zaostaja za deli renesančnih humanistov v Italiji. Ne moremo sicer trditi, da ni pod vplivom Petrarce in njegovega humanističnega duha, kolikor je ta vpliv zaradi sočasnosti ustvarjanja nujen. Izvirnost se odraža v celotnem Lucičevem dramskem poizkusu: ustvariti dramo iz zgodovine svojega naroda s posvetno vsebino, povezano z narodno poezijo. To je bil prvi korak k nacionalni dramati, sličen razvoju kasnejše španske in angleške drame. To je v zgodovini svetovne drame eden prvih poizkusov narodnozgodovinske drame, ki pa je na žalost ostal na Hrvatskem osamljen. Poznejši hrvatski dramatik so namreč ta edinstveni poizkus obšli in krenili na drugo pot: negovali so v prvi vrsti pastirsko igro in komedijo kot smo to videli pri Marinu Držiću.

Kakšen odmev je našla zgodba v ljudstvu, je videti po tem, da je prešla v folkloro. Motiv je pesnik povzel iz dalmatinske narodne pesmi z mnogimi zgodovinskimi fakti. Res so imeli bana Mirka Derenčina in Blaža Majerja, ki sta živela v pesnikovi rani mladosti. Bana Vlaska, ki nastopa v dramati, hrvatska zgodovina ne pozna. Toda to ne more biti nihče drug kot sam Blaž, ki ga je ljudstvo v Dalmaciji verjetno poznalo kot Vlaska (od Vlaho). Narodna pesem je iz enega Vlaska skombi-

nirala dva — očeta in sina, kar se pogosto zgodi v narodni pesmi. Na Hvaru ljudstvo še danes prepeva pesem o »banu Derenčinu«, prav tako je znana pesem o »robinji«. Ta motiv najdemo večkrat tudi v hrvatski umetni liriki. Pojavil pa se je že pred Lucićem v pesmi Džora Držića »Čudan san«, v Vetranovičevi karnevalski igri »Divje Robinjice« in v pesmi »Robinja« v 110 osmercih Antona Savina, zadnjega drubrovniškega pesnika 16. stoletja.

Prvi poizkus posvete drame iz narodne preteklosti je ostal torej osamljen v dubrovniški literaturi 16. stoletja. Ni pa ostala osamljena misel — duh po narodnem osvobojenju izpod tujega jarma. V nekem smislu enako kot v tem času naš Trubar s svojim preroditeljskim poslanstvom napoveduje boj proti potujčevanju za narodno osamosvojitve, se je Lucić osvobodil tedanje okostenele verske igre in z njo vred ozke verske konvencionalne vsebine z revolucionarnim posegom v zgodovino svojega naroda, ki se je junaško upiral vsakemu tujemu režimu in despotstvu.

Kakšna je torej vsebina »Robinje«?

Turški gusarji so zaslužili hčer bana Vlaska, ki je obenem vnukinja bana Blaža Majerja. Dejanje se dogaja v Dubrovniku, kajti tja so gusarji pripeljali ujetnico, da bi jo prodali. Tu jo najde v trgovca preoblečeni mladi Derenčin, vnuk bana Derenčina. Na trgu sužnjev hoče odkupiti izvoljeno dekle, ki v trgovcu upadlega obraza ne prepozna Derenčina. Preden se ji razkrije, hoče preizkusiti njeno ljubezen. Ker sužnja joče, je vpraša, kdo je in čigavega rodu. Pove mu, da je hči bana Vlaska, ki je padel v bitki s Turki. Na njegovo vprašanje mu pripoveduje, kako je bil zanj vnet mladi Derenčin, vnuk slavnega bana in zdaj jo boli, ker ga je hladno odbijala, toda z druge strani si vendarle misli, da je storila prav, kajti, če bi jo Derenčin resnično ljubil, bi ne miroval, dokler bi je ne našel in odkupil. Derenčina zelo prizadane njeno pripovedovanje. S toplimi besedami brani viteza (sebe), njo pa kara zaradi pretiranega ponosa. Govori ji, da jo je pripravljen osvoboditi, če bo potem vzela Derenčina. Sužnja na to pristane. Pred vrati ječe mu v njegovo veliko zadovoljstvo prizna, da je njena ljubezen do Derenčina tiha in zvesta. Odvede jo v bližnjo hišo, da bi si opomogla.

V tretjem dejanju pripoveduje dvorjanka Pera radovednim prijateljicam, kako je potekalo prepoznavanje med mladima zaljubljenecema in kako se je sužnja razjokala, ko je na koncu spoznala, da pred njo stoji sam Derenčin. Mlada dva sta brž sklenila, da se bosta takoj, že jutri poročila. Ta vest se v Dubrovniku hitro raznese in sam dubrovniški knez izve, da ima v mestu ugledne goste. Zjutraj pred poroko ju knez sprejme s svojim spremstvom. Eden od plemičev ju slavnostno ogovori po dubrovniških običajih ter jima izroči darilo; to stori s toliko večjim veseljem in častjo, ker so dela Derenčinovega očeta, o katerem se povsod prepeva, še vsem v dobrem spominu in tudi sužnjo so prepoznali, da je hči plemenitega in slavnega bana Vlaska.

»Robinja« je bila uprizorjena v dramaturški predelavi dr. M. Kombola. Režiserja dr. Branko Gavella in B. Jerković ter scenograf M. Račić so Lucićevo dramo scensko postavili pred knežji dvor, ki spada v sklopu dubrovniških historičnih spomenikov na prvo mesto zgodov-

vinske pomembnosti in arhitektonsko umetniške vrednosti. Dvor je delo pozne gotike in rane renesanse, zato časovno »Robinja« toliko bolj harmonira s scenskim okoljem, ki postane, vsaj za človeka, ki je prvič v Dubrovniku, mnogo impresivnejše od dramskega dogajanja, odnosno od igralčevega vpliva na gledalca. Nenavadno monumentalna in harmonična zgradba, me je, če sem hotel ali ne, pritegnila od časa do časa bolj kot dogajanje na odru. Bili so trenutki, ko sem se moral s silo odtrgati in se skoncentrirati na potek igre. Gotovo, da je k temu mnogo pripomogel nedramatičen tekst »Robinje« ter na odprtem prostoru izgubljač se glas igralcev, ki je, razumljivo, akustično mnogo manj izrazit kot v zaprtem prostoru. Vendarle v tej skladnosti stavbe tiči neka polnost in mir. Že samo pročelje dvora, ki počiva na pelih impozantnih stebrih s krasno izrezljanimi kapiteli (pred njimi je postavljen precej velik oder za uprizoritev), je dovršena umetnina. Čeprav je bil moj namen pisati samo o dramskih uprizoritvah, ne morem hladno mimo te najlepše zgodovinske stavbe Dubrovnika, česar mi bralci gotovo ne bodo zamerili, posebej še zato ne, ker hiša v celoti »igra«. Hočem reči, da ne igra kot ponavadi, samo fasada, pač pa posredno tudi interier, ki pa seveda gledalcu ni viden. Ko knez sprejme pred dvorom mladi par, je dvor okrašen, interier slavnostno razsvetljen in fanfaristi z oken napovedo Dubrovčanom poročno slavnost. Toliko je torej palača funkcionalno direktno povezana s sceno v slavnostnem epilogu, dočim se dejanje odigrava na odru, ki stoji, kot omenjeno, pred glavnim vhodom knežjega dvora. Ozadje scene prekrivajo zavese, drapirane na dolgih sulicah, ki so istočasno nosilci zaves, kajti tu ni nadodrišča in odsrke tehnične opreme kot smo je vajeni v zaprtih gledališčih. Pred zavesami je nakazana ječa z mrežo iz lahkih kovinastih obročev. Tu se odvija osrednje dejanje.

Od domačih dubrovniških piscev uprizarjajo na letnih igrah še zadnji del »Dubrovniške trilogije« Iva Vojnovića:

»NA TARACI«

»Dubrovniška trilogija«, dramska kronika propadanja dubrovniške aristokracije, fiksirana v treh značilnih momentih v zgodovinskem razponu enega stoletja, je tako znano dramsko delo, da bi se bilo odveč muditi pri njej in njenem avtorju, znanem in priznanem dramskem piscu Ivu Vojnoviću.

»Na taraci« je uprizorjena v letni hiši družine Gundulić v Gružu. Uprizoritev je postavljena na teraso, prav tja, kamor je dogajanje postavil sam avtor — »v leto 1900 v vili plemiča Lukše v Gružu«. Največji čar uprizoritve je v skrajno veristični sceni — dano scensko okolje ostane nedotaknjeno, ničesar ni narejenega, ne dodanega, ne zaves, ne kulis — samo reflektorji. Na terasi je samo miza z nekaj stoli. Neverjetno impresivna uprizoritev, do detajlov dognana, brez posebnih tehničnih rekvizitov, samo igra: narurna, uglajena, plemenita. Igralci se gibljejo kot sence, vendar osebe, podobne Ibsenovim dramskim karakterjem, žive, bivajo, kot da bi jih postavili iz življenja na sceno — na teraso.

Glede režije in igre velja isto, seveda v drugem stilu, za uprizoritev J. W. Goetheja (prevod dr. M. Kombula): *Ifigenije na Tavridi*, edine predstave iz tujega repertoarja, kar sem jih videl v Dubrovniku.

Obe predstavi je režiral dr. Branko Gavella z mojstrskim čutom. Igralci so zvečine tako neposredni, da se le težka izkoplješ iz njihove igralske impresivnosti h kritičnemu opazovanju.

»Ifigenija na Tavridi« je postavljena v park Gradac, na isti prostor kot »Plakir«, pod borovce na obali, s skopo sceno, ki se harmonično zliva z naravo.

Z velikim obžalovanjem sem zapustil Dubrovnik, ker nisem videl »Hamleta« tudi v Gavellovi režiji, uprizorjenega v trdnjavi Lovrijenac, za katero govore strokovnjaki, da je najprikladnejši in najidealnejši prostor za uprizarjanje Shakespeareovega »Hamleta« na prostem v Evropi sploh. Zanimanje za to uprizoritev je tolikšno, da so že po več tednov prej rezervirane vstopnice ne samo za domačo, temveč v veliki meri tudi za inozemsko publiko.

IGRALCI

Igralci in seveda vsi ostali soustvarjalci preživijo »počitnice« v Dubrovniku v razmeroma težkih okoliščinah, vsaj takrat, kadar teko priprave na premiero. Delajo večinoma ponoči od devete naprej, ko se stemni, pa včasih do jutra, kajti vedeti moramo, da so dnevne vaje na prostem zaradi prometa in vročine nemogoče. V ansamblu »Dubrovniških letnih iger« so zbrani člani raznih jugoslovanskih gledališč. Tako iz Narodnega gledališča Dubrovnik, Mostar, Tuzla, Hrvatskega narodnega gledališča Zagreb, Zagrebškega dramskega gledališča, iz otroškega gledališča »Boško Buha« iz Beograda ter slušateljki Akademije za igralsko umetnost iz Zagreba. — Med igralci sem srečal Slovenca M a k s a F u r j a n a, zdaj člana Dramskega gledališča v Zagrebu, še lansko sezono pa je bil član ljubljanske Drame. Na odru ga nisem videl, ker so bili v času mojega bivanja v Dubrovniku šele v pripravah na Shakespeareov »Sen kresne noči«, kjer je bil Furijan zaseden.

Naj omenim, s kako vznemirjenostjo sem šel na predstavo »Ifigenije na Tavridi«, kjer je igrala Ifigenijo Marija Crnobori, slavna igralka, zdaj članica Jugoslovanskega dramskega gledališča v Beogradu. To so redka doživetja, če mlad igralec iz province sreča igralko velikega formata, zato sem bil pozneje med časom našega gostovanja v Beogradu v tem smislu toliko bolj prizadet, ko smo Crnoborijevo osebno spoznali na vaji Jugoslovanskega centralnega gledališča, ki smo ji prisostvovali. V privatnem pomenku nas je sprejela prizrčno in s tako preprostostjo, ki že sama po sebi vzbuja spoštovanje, kaj šele, če spoznaš njeno umetnost, to je tako umetnost, ki te očiščuje, hrabri in hkrati skorajda nezavestno vzpodbuja.

Jovan Jojić (igral je Radoja v »Plakirju«) je odličen karakterni igralec, s tenkim čutom za oblikovanje ljudskih tipov. Isto bi dejal za Bogdana Bogdanovića, ki je igral Stanca v »Noveli od Stanca«. Med mlajšimi sta bila najvidnejša v ansamblu Tonko Lonza, član Dramskega gledališča v Zagrebu (igral Marka v drami »Na taraci«, Oresta v »Ifigeniji na Tavridi« in Derenčina v »Robinji«) ter Dragica Malić

(igrala naslovno vlogo v »Plakiru« in Kupida v »Tireni«), igralka s tipičnim južnjaškim razposajenim temperamentom. Katica Labaš je ustvarila svoj najlepši in najbolj impresiven lik v gospej Mari v drami »Na taraci«. Preobširno bi bilo pisati o vsakem igralcu posebej, zato sem omenil le najvidnejše in med njimi zlasti tiste, ki jih naši bralci utegnejo poznati.

V Dubrovniku je pravi vrvež gledališkega življenja. Nikjer drugod pri nas ne naletiš na tako burne polemike o teatru v Jugoslaviji kot tu, povsod, kamorkoli prideš ali zaideš: na plaži, v kavarni, na plesu, na koncertu, pri jedi ali na sprehodu. Povsod te spremlja misel: živim med ljudmi iz življenja in med ljudmi, ki se ukvarjajo z življenjem, da bi ga razdajali in prikazovali v luči reflektorjev zato, da bi sprostili v sebi ustvarjalno napetost. Čudna, skorajda omamna sila te žene k tej luči in osebam v njej. To je tista sila, ki so ji ljudje vzdeli ime: teater. Nič me ni moglo zadržati, ne izmučenost, ne dolga pot, videti sem hotel vse, kar so igrali. Videti sem hotel kolege, ki žive od kruha, kakršen je moj, bolj grenak kot sladak, pa vendarle — lep. Nobenemu se nisem mogel osebno približati. Zakaj — si ne morem prav odgovoriti. Bojazen? Želja, da bi ostal sam s svojimi mislimi? Res je, da sem prebival več kot uro hoda iz mesta, na Lapadu, toda vendarle: nekaj, kar te silno privlači in hkrati odbija. Morda tiči razlog v tem? Ali pa preprosto zato, ker sem bil na počitnicah? Odgovor bom, mislim, našel šele takrat, ko bom ali popolnoma odrezan od luči, odra in gledalcev, ali pa z vsem tem popolnoma spojen.

V sklopu Dubrovniških letnih iger publika pogaře operna dela. Zato pa so v večji meri na sporedu koncerti. Imel sem srečo, da sem zadnje večere v Dubrovniku ujel še simfonični koncert pod taktirko Lovra Matačića. Koncert s tako dirigentsko kapaciteto je doživeti. Navdušenje publike je bilo tolikšno, da ga pri nas še nisem doživel. Matačić so zlasti dajali priznanje inozemski poznavalci glasbe, saj tudi teh ne manjka poleti v Dubrovniku.

Slišal sem še klavirski koncert Atona Solerja. Soler je naš rojak iz Bilj na Primorskem, ki je prišel letos izpopolnjen v znanju in virtuoznosti iz Buenos Airesa. Pred kratkim je koncertiral tudi v Celju in drugih večjih mestih v Sloveniji z velikim uspehom.

Zlasti pa sem bil vesel, da sem imel priliko videti ansambel narodnih plesov in pesmi iz Makedonije »Tanec«. O njem samo toliko: z državnim ansambлом narodnih plesov in pesmi »Lado« iz Zagreba se po originalnosti sploh ne da primerjati. »Lado« je vse preveč izumetničen, na robu med baletom in folkloro, dočim je »Tanec« ves tak kot bi ga iztrgal iz ljudstva in ga presadil na oder. Če vidiš »Tanec«, si v resnici spoznal del šeg in navad ter karakter ljudstva. Ob teh plesih se vzbudi misel na antično zgodovino, na rojstvo evropske drame pri starih Grkih, sicer v nekoliko drugačni obliki, posebno v drugi vsebini, vendar za predstavo, kako je nastal teater, ni nič boljšega kot to. Plesi »Taneca« so prežeti s tako močno vsebino in polnostjo, ki je ne more nadomestiti nikel balet, pa če bi si še toliko prizadeval za originalnostjo. To ni več kopija originala, ansambel je živ in nepotvorjen.

Iz Dubrovnika sem se vračal umirjen. Videl sem, kar sem hotel videti; videl in doživel — to je poglavitno in — mnogo. Slavko Strnad

VI. MEDNARODNI ŠTUDENTSKI GLEDALIŠKI TEDEN V ERLANGENU

(Nadaljevanje)

Drugo dejanje; ista soba zjutraj 31. XII. 1546.: Henrik in Cromwell sta se prehitro veselila kraljičine smrti, ki je proti arzeniku imuna. Da bi se maščevala, ukaže kraljica lordu Earnestu, naj kralja Henrika ustrelji. Atentat spodleti in kralj zasači kraljico v hipu, ko hoče dati Jeevesu vse, kar želi, če ji le pomaga iz zagate. Kraljica je obsojena na smrt. Žalostnega kralja Henrika pa razvedrijo dvorjani.

Tretje dejanje: ista soba, novoletna noč 1546/47. Henrik in Earnest diskutirata o sobotni nogometni tekmi, ko pripeljejo uklenjeno kraljico in jo položijo pod giljotino. Kralj Henrik se hoče od nje posloviti in leže na drugo stran giljotine, da bi jo poljubil. V tem trenutku spusti Cromwell sekiro in kraljevski par je mrtev. Zdaj Cromwell izpodkopava Marijo Stuart, vendar pa ga Jeeves ustrelji z možnarjem. Marija Stuart je proglašena za kraljico, Jeeves pa odstrani mrliča.

Ves ta »špetakel« so Švedi podali z neverjetno gracijo in občutkom za mero, nikoli niso zapadli v burkaštvo, čeprav so za to imeli nešteto priložnosti. Ko je človek pričakoval, da bo Henrik VIII. vzkipeł in zarjovel, je nenadoma spregovoril s kar se da nedolžnim in naivnim glasom in zapel najlahkotnejšo arijo, ki so jo našli v operetni in operni zakladnici evropskih skladateljev (Mozart, Verdi, Händel, Rossini, Musorgski, Donizetti, Purcell) ali v domačih narodnih melodijah, s primernim ironičnim tekstom. Posebnost je bila tudi v tem, da so ženske vloge (Kraljica Katarina in Marija Stuart) igrali in peli moški, ki so z neverjetno lahkoto prepevali s skoraj ženskim glasom celo kolorature.

Če združimo obe švedski predstavi (»Balada o mrtvaškem plesu« in »Henrik VIII.«), moram priznati, da so se Švedi predstavili kot igralci stilnih komedij in burlesk v najboljši luči. Odlikuje jih dovršen čut za mero in obvladanje vseh zunanjih, obrtniških komponent igralskega dela. Žal pa nam niso dali priložnosti, da bi jim videli v srce in dušo, da bi videli, kako deluje njihov notranji »mehanizem«, kakšen in kako močan je njihov čustveni svet, ki je najvažnejša vrednota gledališkega igralca.

Ko se je zastor poslednjič spustil pred pojočimi komedijanti, sem iz vsega srca ploskal tudi jaz in jih klical pred zastor razigran, nasmejan in dobre volje, čeprav sem šel na to predstavo slabo razpoložen in živčen. Tak duševni in razpoloženjski preobrat gledalca je najboljši dokaz za to, da so Gøteboržani mojstri svoje stroke in da je predstava uspevala v polni meri kljub temu, da človek zaman išče umetniške vrednote bodisi v delu samem, bodisi med veselimi uprizoritelji.

Norvežani (Det Norske Studentersamfund, Oslo) so se predstavili z dramo Antona Čehova »Na deželni cesti«. Žal si te predstave nihče iz naše skupine ni mogel ogledati, ker smo takoj za Norvežani nastopili.

Za našo predstavo je vladalo izredno zanimanje, kar je brez dvoma zaslug naših starejših kolegov, ki so predlani in lani zapustili Erlagen kot absolutni zmagovalci. Vedeli smo prav dobro, da nas čaka huda pre-

izkušnja predvsem zaradi neenotnega programa, saj so vsi naši predhodniki nastopali s celovečernimi deli. Naš program pa je bil zelo pester: II. dejanje Cankarjevega »Pohujšanja v dolini Šentflorjanski«, I. dejanje Krleževe drame »V taborišču« in trije Cocteaujevi monologi. Na ta način smo skušali posredovati tujcem nekakšen prerez domače, nacionalne dramatik, z monologi pa smo skušali pokazati način študija in igralskega prizadevanja (in seveda tudi dosežkov tega prizadevanja) v moderni evropski dramatik, na naši gledališki akademiji.

Kljub tej razbitosti programa pa uspeh ni izostal. Publika nam je navdušeno aplavdirala dobrih deset minut in dosegli smo letos rekordno število zaves — dvajset!

Naslednjega dne so vse kritike poudarjale, da so Jugoslovani »dosegli vrh gledališkega tedna, kljub temu, da niso dosegli tako enovitega umetniškega učinka kot lansko leto s Strindbergovo »Gospodično Julijo«, kar je pač razumljivo, če se upošteva, da je »Gospodična Julija« enotno celovečerno delo, »dočim je letošnji program neenoten in razbit, saj je obsegal simbolizem (Pohujšanje v dolini Šentflorjanski), psihološki realizem (V taborišču), in tri monologe, od katerih je bil prvi karakterno komičnega značaja, drugi imaginaren (človek predstavlja pojma laž in resnico), in tretji psihološka študija. Vsekakor pa je lahko vsakdo občudoval obrtniško znanje in igralsko tehniko, ki se je še posebno močno razvila v monologih.« Mnogi pa so poudarjali, da je to edina predstava vsega festivala, ki prenese umetniška merila.

Studentje iz Heidelberga (Studiobühne der Universität, Heidelberg) so nastopili s čudno enodejanko še bolj čudnega mladega avtorja Klause Fischerja »Telefonski poziv«. Mlad moški dobi po telefonu poziv, da mora z zračno črpalko za kolesa pred opero ustreliti neko žensko. Njegova žena (mlada kajpak, saj še nista dolgo poročena) ga skuša pregovoriti, naj tega ne stori in v dialogu, ki se med njima razvije, dobi »črpalka« kot strelno orožje seksualni pomen. Ko se mož ne da pregovoriti in vztraja na tem, da bo ukaz izvršil, se žena domisli, da je »črpalka« vendar pokvarjena in da jo je nesla v popravilo (v dvorani krohot). Tisti hip pa jo nekdo prinese popravljeno in jo preda možu, ki jo v nadaljevanju zopet pokvari, ker je v jezi ukruvil paličico, ki potiska bat. Nato zdrvi na verando, da bi preizkusil, če »orožje« še deluje. Strela ni slišati, pač pa zažvenketa steklo v znak, da »orožje« še deluje. Nato se odpravi na »akcijo«, žena pa ostane doma, vsa v strahu, z razmršenimi lasmi in gorečo svečo v rokah.

To predstavo je publika dobesedno izžvižgala. Kaj je avtor hotel? Sam je kategorično izjavljal, da je popolnoma resno hotel prikazati današnji čas, ko svobodna volja posameznika nič ne velja in ko mora človek brezpogojno storiti vse, kar mu ukažejo, pa čeprav neznan ljudje! Bolesna fikcija bolnega duha! Poleg tega je trdil, da ni v tekstu nikakih neslanih šal in da je publika sama kriva, če ga ni razumela in če si je njegov tekst in hotenje napačno razlagala. Odločno je tudi zanikal vsakršno označbo enodejanke kot satiro, parodijo ali kaj podobnega. Po njegovem mnenju je njegova enodejanka genialno umetniško delo, ki ga bodo, kot nas uči zgodovina, razumeli šele pozni rodovi!

Ta dan smo imeli redni obiskovalci festivalskih predstav izredno smolo. Komaj smo si nekoliko opomogli po predstavi Heidelberžanov, so nas zamorili študentje iz Münchena (Studentisches Zimmertheater, München) s svojimi fantazijami o vsevladujočem strahu. Predvajali so nam tri sanje Güntherja Eicha »Sovražnik«, »Pragozd«, in »Termiti«. Skozi vse te tri »sanje« so nam dopovedovali, da je edino čustvo sodobnega človeka, pa naj bo doma ali v Afriki, strah, in da se vsako upanje razblini v nič in konča v niču. Publika, razdražena že od Heidelberžanov, je tudi to predstavo neusmiljeno izžvižgala, čeprav je morala priznati, da so igralci opravili svojo nalogo celo zelo dobro.

Takoj za tem so nas nekoliko pomirili Götetboržani (2. skupina) [Göeteborgs Studententheater] — z Eden St. Vincent-Millayevo enodejansko komedijo »Aria da Capo«, ki je mešanica baleta in pastorala.

Kratka vsebina: Pierrot in Colombina se pri jedi kregata. Pierrot postane slikar in naslika sliko o Colombini: »Gospa v kožuhu je sir«. Potem postane pianist in posveti Colombini svojo kompozicijo: »Avto v Cityju ob 5«. Nato postane socialist. Colombina omedli in Pierrot ji predlaga, naj postane igralka. Ko Colombina zatrjuje, da sploh ne zna igrati, izjavi, da to ne pomeni nič, saj je svetlolasa in nevedna in on sam jo bo poučeval. Colombina vpraša Pierrota, kako mu ugaja njena obleka. Utrujajo ga obleke, ki imajo razporek v sredini in izrez na vratu. Utrujajo ga ženske, ki imajo spredaj grudi. Nobena stvar mu ne more nuditi veselja.

To baletno-recitativno sceno prekine Cothurnus, ki hoče igrati svojo sceno. Ker Pierrot ne more neizprosnega Cothurnusa spraviti k pameti, izjavi, da je že truden črno-belih oblek in črno-belega igranja. Napraviti hoče zanko za luno in nato igrati s Colombino.

Cothurnus pokliče na oder ovčarja Thyrsisa in Corydona in ju pri-sili, da igrata z njim kot šepetalcem. Na sceni je travnik. Thyrsis in Corydon pričneta igrati svoj pastoral. Za odrom se slišijo glasovi Pierrota in Colombine. Thyrsis in Corydon se spreta. Eden od njiju ima na svoji strani vso vodo za ovce, drugi je našel posodo z dragulji. Po daljšem prepiru skleneta zamenjati vodo in dragulje in pri zamenjavi prevarita drug drugega. Corydon zadavi Thyrsisa z vratno verižico, Thyrsis pa zastrupi Corydona z neko zeljó, ki jo je primešal vodi.

Pierrot in Colombina nastopita in odkrijeta trupli. Cothurnus jima ukaže, naj prekrijeta trupli z miznim prtom in še naprej igrata, kot da se ni nič zgodilo.

Ta predstava je bila režijsko in igralsko izvedena zelo hladno, s takim hladom, da sem imel neprestano občutek, kot da piha čez oder mrzel veter. Pri nas te vrste dramatike ne poznamo in nam je docela tuja. Pa tudi brez tega je bil izraz igralcev tako hladen, da se nikakor nisem mogel ogreti in pritrditi publiki in kritiki, ki je predstavo brez posebnih pridržkov odobravala in pohvalila.

Za zaključek festivala so Angleži iz Leeda, ki so uprizorili Cezarja in Kleopatro, dodali še solidno uprizoritev Shakespearove komedije »Gospoda iz Verone«. S tem je bil program študentskih odrov izčrpan.

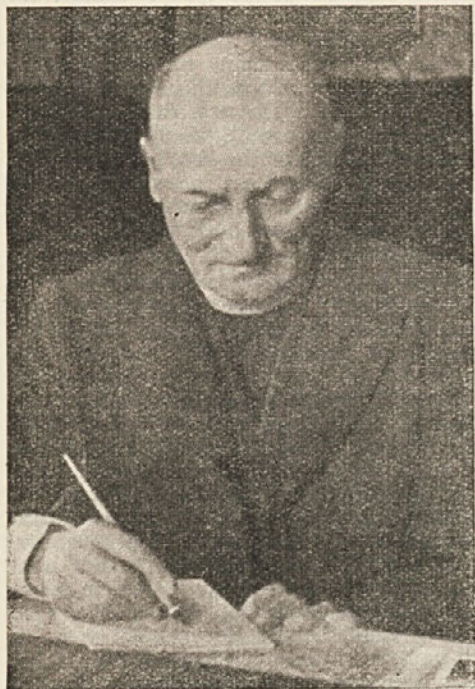
Vendar pa ne gre prezreti obeh filmov, ki so nam jih prireditelji festivala posredovali v okviru festivala. To sta bila švedski eksperimentalni film »Kot v sanjah«, ki ga je zrežiral slikar, poet, igralec

in filmski režiser Carl Gyllenberg in Zinnemannov film »Zaznamovani«. Fred Zinnemann nam v svojem filmu prikazuje povojno Nemčijo v ruševinah in zmedih prvih povojnih dni, ko so se ljudje vračali na domove in iskali svojece, ki jih je krvava fašistična tiranija razgnala na vse vetrove, ko so matere iskale otroke med tisoči in tisoči potepuhov in beguncev, ki so tavalili med ruševinami nekdanjih mest in se spustili v brezglavi beg, kakor hitro so opazili uniformiranega človeka, a se je okupacijskim oblastem končno le posrečilo, da so jih polovili in jim skušali najti starše ali pa napraviti iz njih dojustojne ljudi. Iz tega množičnega ozadja izlušči Zinnemann zgodbo matere in njenega sinčka, ki se po mnogih nesporazumih in nesrečah končno vendarle zopet spoznata in najdeta. Pretresljiv in poučen film o posledicah vojne blaznosti in opomin človeštvu, naj se takih strahot varuje. Zal so Nemci že siti »propagandnih« filmov!

Se danes pa si zaman razbijamo glavo s problemom, kaj nam je švedski režiser Gyllenberg hotel povedati s svojim eksperimentalnim filmom, »Kot v sanjah«. Imel sem občutek, da nam je drzen ali pa nekoliko bolehen mož resnično prikazoval precej zmedene sanje, ki jih je sanjal v svoji najbolj nemirni noči. Vse skupaj je nekakšen moderniziran Prometejev mit. Ves tekst govori napovedovalec v čudnih verzih, ki sem jih le tu pa tam delno razumel (film je sinhroniziran v nemškem jeziku), saj je imel napovedovalec sila težko nalogo, spraviti v logično zvezo ljubezen, travo, drevesa, nebo, žuželke, morski svetilnik itd., kar se vse mnogokrat v istem stavku prepleta in meša v čudne domislice, ki si jih nisem mogel zapomniti. Pa tudi o pregledni in s tem razumljivi gradnji filmske snovi ni niti govora. Nikoli nisem vedel, kdo je oseba, ki se je pojavila na platnu, kaj šele, da bi vedel zakaj na primer neki možki v pastirski obleki sede na morsko obalo z nogami v vodi in zakaj razprostre nad seboj popolnoma raztrgan in polomljen dežnik. Pravtako nisem mogel ugotoviti, zakaj tekata vzdolž obale dve deklici v črnih kopalkah zdaj po suhem, zdaj po vodi, zakaj se nenadoma vležeta tako, da ju valujoče morje zaliva, se zvijata kot črva in obležita v plitvini ena z iztegnjenimi nogami, druga pa s skrčenimi. In potem ju kamera snema od blizu in od daleč in z raznih zornih kotov. Režiser tudi ni skoparil z ogabnimi in odvrtnimi prizori, ko deklice v črnih kopalkah z na pol divjim izrazom na obrazu zasadi zobe v živo, pravkar ujeto ribo, jo mrcvari, trga in dobesedno žre. Ali pa na primer, ko odpre nekakšno posodo, podobno konzervi, pade kot od strele zadeta in po telesu ji lazijo črvi, silijo v nos, usta, ušesa in v oči, ona pa se brez moči zvija na tleh. Takih in podobnih prizorov bi lahko naštel dolgo vrsto, kar pa bi seveda bilo brez pravega smisla in bi nikomur ne koristilo. Zakaj so nam prireditelji pokazali ta film, tega nisem mogel izvedeti. Če je bil namenjen zgolj študiju nekakšne »nove« smeri v filmski umetnosti, tedaj lahko rečem samo to, da ta smer ne zasluži niti toliko truda, da bi si jo človek ogledal, kaj šele da bi izgubljal čas s študijem. Saj so celo nemški »eksistencialisti« in najbolj zagrizeni pristaši zapadne dekadence in čudnih novotarij v umetnosti film izžvižgali in mu obrnili hrbet.

(Nadaljevanje)

Aleksander Krošl

Fran Ks. Meško

V svojem samotnem, tihem domu v Selah pri Slovenjgradcu je praznoval dne 28. oktobra t. l. osemdesetletnico svojega plodnega življenja slovenski pisatelj Fran Ksaver Meško.

Rojen 28. oktobra 1874 v Ključarovcih pri Sv. Tomažu nad Ormožem v Slovenskih goricah je Ksaver Meško po obisku gimnazije v Ptujju in Celju bil v semenišču v Mariboru in Celovcu, kjer je vzljubil Koroške Slovence, tako da je po končanih študijah ostal med njimi vse do konca prve svetovne vojne, ko so ga podivjane nemške tolpe v času nesrečnega plebiscita pregnale s Koroške. Tudi druga svetovna vojna mu ni prizanesla: leta 1941 so ga ponovno izgnali iz Slovenije, kamor se je vrnil šele po osvoboditvi.

Že kot gimnazijec v Celju je začel pisati lirične podlistke v Hribarjevo »Domovino« (1891—1894) in ko je leta 1892 začela izhajati dijaška revija »Vesna«, je bil Meško eden njenih najznačilnejših sodelavnikov, tako v pesmi kot v prozi (psevdonimi Jaroslav, Ahasver, Aleksander Orlov), od leta 1895 dalje pa ga srečujemo kot sodelavca »Ljubljanskega Zvona«, »Slovenke«, pod psevdonimi Carmen, Dolenc, Erik

Nemo, Aleksander Orel, Alojzij Nigrin, Karel Senčar in Osamelec. Pomemben je njegov naturalistični roman »Kam plovemo?«, ki je izhajal leta 1897 v »Ljubljanskem Zvonu«. Zaradi naturalistične tehnike, s katero je razkrinkaval lažno moralo slovenskega malomeščanstva, je bil ta roman za tedanje dobo velika senzacija. Leta 1898 se začne Meškovo najznačilnejše literarno delovanje: sotrudištvo pri Slovenski Matici, ki je odslej leto za letom v Knezovi knjižnici priobčevala cele cikle Meškovih črtic in povesti, ki so pravi biseri psihološko poglobljenega realizma. Leta 1901 postane Meško stalni sotrudičnik »Doma in sveta«, v katerem je objavljaj svoje znamenite črtice in novele, ki jih je izdal v knjigah pod naslovom »Ob tihih večerih« in »Mir božji«. Leta 1907 je izdala Slovenska Matica Meškov roman »Na poljani«, visoko pesem, posvečeno »domovini, s sladkostjo in bridkostjo ljubljeni«.

Ena najznačilnejših strani Meškovega literarnega ustvarjanja je mladinska povest. Njegove zbirke mladinskih črtic in povesti »Mladim srcem«, »Volk spokornik«, »Našim malim« itd. spadajo med najlepše, kar premore slovenska mladinska literatura.

Za nas gledališnike je Meško posebno pomemben kot dramatik. S pisanjem dramskih del je začel takrat, ko je pričelo slovensko gledališče dobivati svoj pravi obraz in je bilo za to gledališče najnujnejše vprašanje izvirna drama. Ta drama naj bi zajemala snov iz živega narodovega življenja, bila naj bi odraz realnega boja za trdo življenje slovenskega ljudstva, za njegove politične in socialne pravice. Tako je napisal že leta 1903 tragedijo iz narodnostnih bojev koroških Slovencev »Na smrt obsojeni?«, ki pa je bila zaradi cenzure uprizorjena šele leta 1908 v ljubljanskem Deželnem gledališču in so jo nato kot dokument časa z velikim uspehom uprizarjala vsa slovenska gledališča.

Drugo dramsko delo Ks. Meška je simbolična drama »Mati«, v kateri je trpečo mater povečal v simbol nesrečne in odpuščajoče domovine. Sledilo je nekaj krajših dramskih prizorov in dramatisacij ter misterij »Henrik, govavi vitez«. Višek Meškove dramske ustvarjalnosti pa je naturalistična drama »Pri Hrastovih«, ki z veliko odkritosrčnostjo in z izredno odrsko učinkovitostjo razgalja pred nami zločinsko početje vaškega mogotca Hrasta in propast njegove rodbine.

Z uprizoritvijo te drame je celjsko »Dramatično društvo« leta 1924 praznilo petdesetletnico pisateljevega rojstva. Od tedaj je preteklo trideset let! Kako hitro minejo leta! Zdi se mi, da je bilo komaj lani — pa je tega že trideset let... Po tretjem dejanju, ko je do zadnjega kotička polno gledališče navdušeno ploskalo, se je dvignil zastor. Vsi sodelujoči smo bili zbrani okrog navzočega pisatelja, ki smo ga obsuli s cvetjem in mu prisrčno čestitali k petdesetletnici, želeč mu še mnogo, mnogo zdravih let... Danes jih ima osemdeset! Takrat se je smehljaj, ko smo mu stiskali roko in tiste tople, blage oči so se mu iskriale... vem, da se smehlja tudi danes in da so mu oči tudi danes tako tople in blage... Tudi danes mu iskreno čestitamo in kakor takrat mu tudi danes želimo še mnogo zdravih, plodnih let!

Fedor Gradišnik

Kratica besede,

Pri Hrastovih

Drama s točk. de. 1919
Pri Hrastovih
1. del. in 2. del. po prvi del. 1919. in 2. del. 1919.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Prilož.: Kratica besede, in sporednih besed, po prvi del.

Rokopis Meškove drame »Pri Hrastovih« iz leta 1919
(faksimile)

ŽIVLJENJSKI JUBILEJ LJUDSKEGA DRAMATIKA

(Ob 70-letnici Jake Špicarja)

Leta 1919. Pred petintridesetimi leti... Zima se je poslavljala in prihajala je prva pomlad po štiriletni vojni, ki sem jo preživel širom razburkane Evrope.

Vlak se je ustavil... izstopil sem na Jesenicah... Tu bo torej kraj mojega delovanja... Nekako tesmo mi je bilo pri srcu, ko sem stopal od kolodvora mimo hotela Paar po cesti do Koželjeve lekarne. Tu sem se ustavil. Kakšno bo moje življenje, kakšna moja usoda v tej hiši, o kateri so govorili, da se je drži nesreča? Otresel sem se melanholičnih misli... spomnil sem se hipoma, koliko sem bral in slišal o kulturnem življenju na Jesenicah, kjer je bilo med vojno edino slovensko gledališče, o katerem je sam Oton Župančič pisal slavospeve... Nič strahu... lepo bo...

Poznal nisem nikogar, vedel pa sem, da se v gostilni pri Humru zbirajo jeseniški gledališčniki, ki jih vodi Jaka Špicar, znani dramatičar Sketove »Miklove Zale«, ljudske igre, ki jo pozna vsa Slovenija. Tja bo moja prva pot, ko opravim kot »homo novus« na Jesenicah običajne formalne obiske. Kot novi lekarnar sem obiskal najprej zdravnika in župana dr. Kogoja, očeta univ. profesorja dr. Frana Kogoja, ki je bil takrat še študent. Tam sem dobil vse potrebne informacije, saj je bil dr. Kogoj predsednik jeseniškega Gledališkega društva. Pri Humru sem se še isti dan seznanil z občinskim tajnikom Ivanom Potrato, nekdanjim igralcem tržaškega gledališča in stebrom Špicarjevega teatra na Jesenicah... Kmalu se je razvedelo po vseh Jesenicah, da je prišel nov človek, ki se zanima za njihovo gledališče in zvečer je bil zbran pri Humru skoraj ves Špicarjev ansambel, razen Potrate še Grega Vister, Joža Ravnik, Hlebanja, Kalteneker, Pepca Ravnikova, Ivanka Ferjanova, Pavla Ravhekarjeva in drugi. Kmalu smo bili prijatelji... Govorili so mi o svojih načrtih, o velikem delu, ki jih čaka in o svojem ljubljencu, duši njihovega gledališča, Jaki Špicarju, ki prihaja tedensko dvakrat iz Radovljice na Jesenice, kjer potem vadijo na svojem odru pri »Jelenu« včasih vso noč do ranega jutra... Z veseljem so me sprejeli v svoj krog in ko je konec tedna prišel Špicar s svojo ženo iz Radovljice, se mi je zdelo kot da sem že od nekdaj član njihove družine.

Nikdar nisem videl takega sodelovanja med gledališčniki, take predanosti in volje do dela in take ljubezni do svojega učitelja kot tu; morda je bil edino še Rafko Salmič v Celju mož, ki je znal s tako sugestivno silo držati svoje ljudi skupaj in jih navduševati za včasih res nadčloveške napore.

Moje prvo srečanje s Špicarjem me je poolnoma prevzelo. Dolge ure sva sedela tisti dan v Humrovi gostilni in ves zavzet sem poslušal zanimivo povest njegovega življenja.

Rojen 27. oktobra 1884 v Skočidolu, okraj Beljak na Koroškem, je kot sin kmečkih staršev obiskoval nekaj razredov gimnazije v Beljaku in Celovcu in je že kot dijak strastno vzel ljubil gledališče. Ustanovil je dijaško gledališče in z njim uprizoril svoje prvo dramsko delo v nem-

ščini »Der Hirte am Hiffhäuserberge«. Kmalu pa je začel pisati slovenske igre, ustanovil v Podravljah leta 1905 društvo »Sloga«, ki je postalo začetnik slovenskih diletantskih predstav na Koroškem. S Koroškega je prišel v Radovljico, kjer je postal ravnatelj Posojilnice, ki je imela podružnico tudi na Jesenicah. Tu se prične njegovo pravo delovanje. Med delavci na Jesenicah je kmalu našel dovolj navdušenih sodelavcev, s katerimi je osnoval Gledališko društvo, ki je s svojimi stalnimi predstavami postalo edinstvena teaterska ustanova na Slovenskem. Gojil je ljudski repertoar, ki je zlasti v časih avstro-nemškega režima v obmejnih Jesenicah opravljal veliko kulturno-politično vlogo.

Ko sem leta 1919 Špicarja osebno spoznal, je imelo njegovo gledališče za seboj že deset let plodovitega dela. Radosten me je sprejel v krog svojih sodelavcev in ko je stopil v mojo lekarno kot praktikant mladi glasbeni entuziast Danilo Bučar in je kmalu nato prišel kot železniški uradnik na Jesenice še Janez Cesar, smo se vrgli na delo z vsem mladostnim elanom. Moj prvi nastop na Jesenicah je bil menda v Milčinskega enodejanki »Brat Sokol«, nato pa ni bilo predstave, pri kateri ne bi bil sodeloval kot igralec ali režiser. Razvila se je neslutena gledališka sezona. Še danes se mi zdi pravi čudež, kako smo vse to zmogli — toda Špicarjeva energija je bila čudovita. Vsako soboto zvečer je bila nova premiera. V Špicarjevi, Cesarjevi in moji režiji so se vrstile predstave: Špicar: »Damjanka«, »Dolorosa« in »Patrioti«, Meško: »Pri Hrastovih«, Halbe: »Mladost«, Tucič: »Golgota«, Görner: »Maks v škripcih«, Laufs: »Vražja misel«, Balucki: »Težke ribe«, Milčinski: »Volkašin«, Cankar: »Kralj na Betajnovi«, Funtek: »Tekma«, Ibsen: »Strahovi«, Zodrev: »Za otroka«. V Špicarjevem gledališču na Jesenicah je doživela krstno predstavo tudi moja drama »Norec«, ki je bila pozneje dvakrat uprizorjena v Celju in mi jo je končno z vso mojo knjižnico vred leta 1941 uničil okupator. S Cesarjem sva na Jesenicah priredila tudi prvo glasbeno-recitacijsko akademijo, ki je bila za takratno dobo prava senzacija. Spominjam se, da smo pred mojim odhodom z Jesenic uprizorili tudi Cankarjevo dramo »Jakob Ruda« in dramo G. Rovette »Nepošteni« v mojem prevodu.

Ko gledam danes nazaj na tiste lepe čase na Jesenicah, ki sem jih preživel s Špicarjem pred petintridesetimi leti, se čudim, s kakšno mladostno energijo ta mož pri svojih sedemdesetih letih še danes z nezmanjšano vitalnostjo opravlja svojo življenjsko nalogo: pospeševanje ljudskega gledališča. Špicarjev literarni opus obsega okrog petdeset ljudskih in mladinskih iger, vsako leto pa napiše najmanj po eno novo delo za ta ali oni ljudski oder. Špicar je večno mlad, nikdar se ne bo postaral, ker je poln ljubezni do svojega ljudstva, iz katerega je izšel in za katerega bo delal do konca svojih dni.

Tudi v Celju smo že večkrat uprizarjali Špicarjeva dela in njegov »Pogumni Tonček« je gotovo še v najlepšem spominu mladih in starih Celjanov. Vsi ti njegovi častilci in z njim uprava našega gledališča s celotnim gledališkim kolektivom se pridružujejo jublantovim prijateljem po vsej domovini in mu ob jubileju njegovega življenjskega dela iz vsega srca čestitajo in žele, da bi še mnogo let deloval za napredek in razcvit slovenskega ljudskega gledališča.

Fedor Gradišnik

DR. VLADIMIR RAVNIHAR

V kratkem razdobju nekaj mesecev
sta umrla dva reprezentanta starejše
generacije celjskega gledališča:

najprej Valo Bratina,

dne 18. oktobra pa dr. Vladimir Ravnihar.

Z dr. Ravniharjem je umrl mož,

ki je bil od leta 1897 do leta 1901

centralna osebnost celjskega slovenskega
kulturnega življenja.

Dr. Ravnihar je bil prvi,

ki je z rednimi sezonami in z načrtno

repertoarno politiko ustvaril pogoje

za stalno slovensko gledališče v Celju.

O njem in njegovem gledališkem delovanju

smo obširno pisali v

»Zgodovini celjskega gledališkega življenja«.

Slava njegovemu spominu!

GOSTOVALI SMO V LJUBLJANI

Po izredno uspelem gostovanju v Beogradu smo se dne 6. in 7. decembra odpravili na gostovanje v Ljubljano, in sicer v tamkajšnje Mestno gledališče. Uprizorili smo dve deli: prvi večer Pirandellovih Šest oseb, drugi večer pa Tiemeyerjevo Mladost pred sodiščem.

Ljubljanski kolege so nas sprejeli nad vse gostoljubno. Ansambel z direktorjem, dramaturgom in tajnikom na čelu nas je pričakal na ljubljanski železniški postaji in ves kolektiv nam je med gostovanjem vsestransko pomagal.

Vstopnice so bile že dva dni pred našim prihodom razprodane. Direkcija Mestnega gledališča je le z največjo težavo omogočila obisk naših predstav številnim predstavnikom ljudske oblasti in družbenih organizacij, ki so želeli predstave videti. Zlasti velik je bil naval za drugo predstavo. Veliko ljubiteljev gledališča je že uro pred predstavo čakalo v okolici gledališča na »odveč vstopnice« in mnogi so ponujali obiskovalcem višje cene, če jim odstopijo karte. Zabeležen je primer, da je neka tovarišica ponujala v gledališki pasaži reci in piši 500 dinarjev za eno vstopnico!

Poleg številnih vodilnih kulturnih in političnih delavcev, ki so prisostvovali obema predstavama, smo imeli drugi večer v gosteh tudi predsednika Izvršnega sveta LRS Borisa Kraigherja in člana CK ZKS Borisa Ziherla.

Vse to zgovorno priča, kako velik ugled si je v slovenskem glavnem mestu in v slovenskem kulturnem centru priborilo mlado celjsko gledališče. Če bi ne bilo hude časovne stiske, tako v gostoljubnem ljubljanskem Mestnem kot tudi v našem gledališču, in če bi to ne pomenilo prehode finančne obremenitve, bi se odzvali vabilu in bi gostovanje podaljšali. Zagaraniranih smo imeli lepo število razprodanih predstav.

Iz Ljubljane smo se vrnili še z eno našo vse pomembno zmago, še trdneje prepričani v pravilnost svojih umetniških prizadevanj.

Vsem, ki so to gostovanje finančno omogočili ali nam pri tem pomagali, izrekamo najtoplejšo zahvalo!

L. F.

DOMAČE GLEDALIŠKE VESTI

Študij pustolovske igre ADMIRAL BOBBY, ki smo jo v zadnji številki Gledališkega lista napovedali kot prihodnjo premiero, se je zaradi zahtevnosti dela zavlekel in tako je to premiero »prehitela« premiera komedije Normana Krasne JOHN LJUBI MARY. Premiera bo predvidoma čez osem dni (29. 12. 1954).

Gledališki list Mestnega gledališča v Celju. Letnik IX, številka 6, sezona 1954—1955. Lastnik in izdajatelj: Mestno gledališče Celje. Predstavnik Fodor Gradišnik, senior. Urednik Lojze Filipič. Zunanja oprema arh. S. Jovanović. Tiska Celjska tiskarna. Vsi v Celju. Naklada devet sto izvodov. Cena izvodu dvajset dinarjev.

TRGOVSKO
PODJETJE

»Jadran«

*Vam nudi vse vrste barv, lakov,
naftinih decimatov, mil ter priložev
ea beljenje in slikanje. Razen
navedenega Vam še nudimo usto
deugih kemičnih izdelkov vse po
najnižjih drevenih cenah.*

*Izdeluje vse vrste tehtnic od
kuhinjskih do vagonskih v izvedbi
avtomatskih in polavtomatskih za
potcebe industrije, transporta,
prometa, skladišč in trgovine. Cene
konkurenčne, zahtevajte ponudbe.*

TOVARNA
TEHTNIC
CELJE
TELEFON ŠTEV. 21-41

PODJETJE
ELEKTRO-CELJE
CELJE

*Dobavlja potrošnikom električno
energijo po najugodnejših pogojih;
projektira, gradi, opravlja montažo
daljnovodov, prejemnih omrežij in
transformatorskih postaj; izveduje
usa elektriško-inštalacijska dela.*

*Stalno na zalogi: vse pisarniške
in šolske potrebščine, tiskovine za
ucade, šole itd. Pisalni in računski
stroji. Knjižarna, antikvariat,
slike, umetnine. Postrežba
solidna. Cene nizke.*

KNJIGARNA IN PAPIRNICA
MLADINSKA
KNJIGA
CELJE - STANETOVA 3

